

НАЛИВАЙКО Л.Р.,
доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розглянуто актуальні питання підвищення професіоналізму та компетентності державних службовців в умовах формування відкритої демократичної системи державної служби в Україні з метою забезпечення зростання престижу професійної державної служби, підвищення її соціальної ефективності і стимулювання розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: державна служба, державне управління, державний службовець, громадянське суспільство, компетентність, правовий статус державного службовця, професіоналізм.

Рассматриваются актуальные вопросы повышения профессионализма и компетентности государственных служащих в условиях формирования открытой демократической системы государственной службы в Украине с целью обеспечения повышения престижа профессиональной государственной службы, повышения ее социальной эффективности и стимулирования развития гражданского общества.

Ключевые слова: государственная служба, государственное управление, государственный служащий, гражданское общество, компетентность, правовой статус государственного служащего, профессионализм.

Actual questions of increasing professionalism and competence of civil servants in the context of the formation of an open democratic system of public service in Ukraine in order to increase the prestige of a professional civil service, improve its social performance and promotion of civil society are considered in the article.

Keywords: public service, governance, civil servant, civil society, competence, legal status of civil servant, professionalism.

Системні проблеми, які пронизують державну службу і систему державного управління в цілому, знижують його ефективність та створюють перешкоди для подальшого розвитку. Розвиток системи державного управління та державної служби супроводжується не лише складними колізіями соціально-ідеологічного характеру, радикальними перетвореннями у сфері державотворення, але й зміною норм та цінностей.

Сучасний етап розвитку нашого суспільства, його стратегічний євроінтеграційний курс вимагають постійного зростання ефективності управління в усіх сферах діяльності держави, удосконалення нових підходів до формування професійної державної служби.

Невідповідність рівня професіоналізму державних службовців потребам розвитку демократичної держави й суспільства в цілому часто породжує дисфункції, знижує ефективність державної служби, робить необхідним визначення механізмів та шляхів його формування. За цих умов важливим фактором удосконалення системи державної служби є наповнення її професійно підготовленими кадрами.

Реформування вимагає високої кваліфікації і професійної однорідності апарату управління, що дає змогу забезпечити професійну основу конституційної єдності системи влади та здійснити переміщення (вертикальні, горизонтальні, міжвідомчі тощо) державних службовців. Нагальною потребою сьогодення є формування системно-інноваційного типу мислення державних службовців.

Професіоналізм державного службовця покликаний забезпечити якісне виконання посадових обов'язків, стабільність державної служби, здатність до вирішення складних завдань та можливість і готовність до підвищення своєї кваліфікації. До основних критеріїв професіоналізму державного службовця можна віднести: наявність вищої освіти; компетентність (знання, уміння та навички) у виконанні посадових обов'язків; наявність практичного досвіду роботи; дисциплінованість, відповідальність; чітке дотримання законодавства; політичну нейтральність; наявність організаторських, управлінських здібностей, ініціативність, творчість; здатність та бажання до просування в службовій кар'єрі; соціальну захищеність, а також його пси-

хологічні, моральні та етичні властивості [1]. Водночас характер і зміст виконання посадових обов'язків державними службовцями вимагає від них не лише володіння базовими організаційно-управлінськими здібностями, компетентності та ініціативності в розв'язанні поставлених завдань, а й наявності високих людських якостей: порядності, вимогливості до себе, скромності і самокритичності, почуття відповідальності за доручену справу, турботи про державні, громадські інтереси. Професіоналізм виступає основною якісною категорією державного службовця, що визначає результативність роботи і його кар'єру.

Професіоналізм діяльності державного службовця характеризується: високим рівнем кваліфікації; високою організованістю; високою продуктивністю; оптимальною інтенсивністю і напруженістю; високою точністю і надійністю; володінням сучасним змістом і сучасними засобами вирішення проблем; високою стабільністю, продуктивністю. Характеризуючи професіоналізм державного службовця, можна виділити такі його ознаки: 1) компетентність державного службовця – знання ним справи, наявність необхідної професійної освіти, навиків у роботі, систематичне підвищення кваліфікації; 2) якісне систематичне виконання службовцем різних завдань, прийняття рішень, стабільність службових відносин, відчуття стійкості службової діяльності, користі і якості виконуваної роботи; 3) політична нейтральність державної служби; 4) регулярне отримання державним службовцем оплати за свою працю не нижче обумовлених розмірів.

Державний службовець повинен діяти відповідно до правових актів, а службове становище забороняється використовувати в інтересах тієї чи іншої політичної партії; в державних органах забороняється створювати партійні організації. Державні службовці повинні бути вільними від політичного впливу будь яких партій, рухів.

Важливе значення для становлення і функціонування державної служби має принцип професіоналізму і компетентності державних службовців. В юридичній літературі визначено, що "професіонал" – це спеціаліст своєї справи, а "професія" – це вид діяльності, занятя особи, яка володіє комплексом спеціальних фахових знань та практичних фахових умінь і навичок, набутих внаслідок поглибленої загальної та спеціальної підготовки, а також досвіду роботи [2, с. 183-184].

Професіоналізм є глибоким та всебічним знанням та володінням практичними навичками в певній галузі суспільно корисної діяльності. Професіоналізм державного службовця покликаний забезпечити стабільність державної служби, якісне виконання функцій, постійну його готовність до вирішення складних завдань, можливість покращення своїх професійних якостей тощо. Державний службовець повинен бути компетентним співробітником, тобто якісно здійснювати свої повноваження.

Передумовами професіоналізації державної служби на сучасному етапі є:

- забезпечення результативності і ефективності діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування всіх рівнів в умовах політичної і економічної конкуренції;
- адаптація інституту державної служби до європейських стандартів шляхом оновлення системи законодавства про державну службу і службу в органах місцевого самоврядування;
- впровадження принципу політичної нейтральності державної служби і державних службовців, служби в органах місцевого самоврядування і їх посадовців;
- цілеспрямоване формування кадрового корпусу державної служби, його систематичне оновлення, подолання текучості кадрів;
- доцільність створення умов для формування результативної, авторитетної політико-адміністративної еліти держави.

Першоосновою для організації і функціонування державної служби є саме принцип професіоналізму і компетентності державних службовців. Це не тільки одна з основних вимог, яка визначає формування і практичну діяльність персоналу, але й необхідна правова умова, без виконання якої неможливе отримання права на здійснення посадових повноважень.

Професіоналізм державних службовців можна розглядати в широкому та у вузькому значенні [3]. У першому випадку йдеться про необхідність отримання професійної освіти, яка дозволяє виконувати не тільки вузькоспеціальні функції, але і вузькі функції управління. У другому – про якісне виконання спеціальних функцій і завдань, характерних для окремого виду державної діяльності.

Професіоналізація державної служби передбачає поступову і планомірну зміну пропор-

цій в кадровому складі державних службовців з метою досягнення в перспективі стану, коли переважна більшість державних службовців матимуть професійну освіту в області державного управління, а також цільову підготовку висококваліфікованих фахівців державного управління, зокрема з міжнародного права, світової і європейської інтеграції; оновлення змісту і державних стандартів професійного навчання, що відповідає перспективам розвитку державного управління і державної служби, держави і суспільства в цілому; створення ефективної системи формування і розподілу державного замовлення на підготовку державних службовців в освітній області «Державне управління»; проведення незалежної оцінки рівня професійної підготовленості і ділових якостей кандидатів на посади державних службовців і державних службовців при їх просуванні по службі; підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників системи професійного навчання державних службовців один раз на три роки; поступовий перехід до безперервного навчання впродовж всього періоду перебування на державній службі із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Разом з тим у сфері професіоналізації існує ряд системних проблем:

- невідповідність змісту і методів діяльності державних службовців і посадовців органів місцевого самоврядування стандартам ЄС;
- недосконалість інституційних механізмів залучення громадян до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування впродовж певного циклу їх професійної діяльності;
- недостатні можливості системи професійного навчання державних службовців задовольнити потреби органів державної влади і органів місцевого самоврядування;
- недосконалість нормативно-правових основ відбору, призначення на посади, просування державних службовців по службі;
- відсутність єдиної системи оцінювання і стимулювання професійної діяльності державних службовців, зокрема за наслідками професійного навчання;
- неефективне функціональне управління державною службою з погляду забезпечення її професіоналізації тощо.

Подолання цих проблем вимагає впровадження таких принципів професіоналізації державної служби і служби в органах місцевого самоврядування:

- рівність соціальних можливостей прийняття і просування по службі;
- спадкоємність, послідовність і безперервність оновлення кадрового потенціалу державної служби і служби в органах місцевого самоврядування;
- систематичний контроль за професійним і моральним зростанням державних службовців і посадовців місцевого самоврядування;
- підконтрольність і підзвітність в плануванні кар'єри державних службовців і посадовців місцевого самоврядування;
- стабільність кадрового корпусу державної служби і служби в органах місцевого самоврядування.

До того ж забезпечення професіоналізації державної служби і служби в органах місцевого самоврядування повинне базуватися на циклах професійного життя особи (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна самоідентифікація, застосування і формування професійного досвіду) і інституційних елементах професіоналізації праці.

Розвиток інститутів індивідуальної професіоналізації передбачає: професійну підготовку і післядипломну освіту державних службовців і посадовців місцевого самоврядування і претендентів на заняття цих посад; професійну орієнтацію, яка повинна проводитися не тільки серед дорослого населення, але і серед молоді в першу чергу; систему професійного відбору впродовж всього періоду перебування на службі (удосконалення системи атестації, щорічного оцінювання державних службовців, впровадження системи просування по службі на підставі професійних досягнень, оцінки надання послуг юридичним і фізичним особам і т.п.); впровадження широкого спектру видів кадрового резерву на посаді державних службовців і посадовців місцевого самоврядування, а саме: ближнього (формується із спеціально підготовлених професіоналів і потребує підвищення кваліфікації з актуальних питань), середньострокового (може передбачати проходження перепідготовки) і стратегічного (передбачає підготовку по освітніх і наукових спеціальностях області "державне управління") резервів; відкритого (може оновлюватися у будь-який час, передбачає підвищення кваліфікації для спеціально під-

готовлених осіб) і закритого (оновлюється через певний заданий час, зокрема у зв'язку з політичними змінами, і передбачає післядипломну освіту і наукову підготовку за спеціальностями наукової області "державне управління" для спеціально підготовлених осіб); на конкретну посаду (передбачає різні види післядипломної освіти) і на певні типи посад (передбачає підготовку за спеціальностями освітньої і наукової областей державного управління); успадкування (оволодіння, отримання) професійного досвіду державної служби і місцевого самоврядування; розробку і впровадження системи незалежного оцінювання професійної діяльності державних службовців і посадовців місцевого самоврядування, професійно-кваліфікаційних характеристик цих посад, відповідного методичного забезпечення; створення системи активного залучення професіоналів – державних службовців і посадовців місцевого самоврядування – до професійного навчання і інституту радників і консультантів, тобто створення системи гарантованого державою використання досвіду [4].

Сьогодні потребують особливої уваги та поглибленого вивчення чинники, що стримують розвиток професіоналізму державних службовців, а також впливають на процес його формування.

Незавершеністю характеризується процес формування законодавчої та нормативно-правової бази щодо функцій, прав та обов'язків державних службовців.

На відміну від європейських держав в Україні не привернуто особливої уваги до суттєвих тенденцій розвитку державної служби як орієнтації на громадянина, інтереси якого повинні стати головною турботою державних службовців, пріоритетність у процесі добору кадрів на державну службу таких людських якостей, як ініціативність, творчість, новаторство та відкритість, здатність до застосування інновацій, безперервної професійної освіти, орієнтація на результат, а не на процедуру.

Такий стан розробки проблеми ускладнює вирішення актуальних завдань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів, формування в них необхідних професійних якостей, що потребує поглиблення наукових досліджень із цієї проблеми, постійне удосконалення організаційних заходів щодо якісної професійної підготовки державних службовців. Також залишається невирішеним завдання щодо осмислення ролі загальнолюдської культури у формуванні професіоналізму службовців, в подоланні службових аномалій, зростанні престижу професійної державної служби, підвищенні її соціальної ефективності.

Список використаної літератури:

1. Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика: Навч. посіб. – К., 2003.
2. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол.) та ін. – К., 1998. – Т. 5: П – С. України. – 2000. – № 2. – С. 37-45.
3. Петришин О.В. Поняття посадової особи державного апарату // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 2. – С. 37-45.
4. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підруч. – К., 2006.

Надійшла до редакції 27.01.2012

ДОНЕНКО В.В.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.9

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Розглянуто питання актуалізації публічного адміністрування у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних українських умовах.

Ключові слова: адміністративне право, безпека дорожнього руху, публічне адміністрування.

Рассматриваются вопросы актуализации публичного администрирования в сфере безопасности дорожного движения в современных украинских условиях.

Ключевые слова: административное право, безопасность дорожного движения, публичное администрирование.

